VÝZKUM UČENÍ A VYUČOVÁNÍ CIZÍCH JAZYKŮ V ČR: PŘEHLED ZAMĚŘENÍ ODBORNÝCH KNIH, RIGORÓZNÍCH A DISERTAČNÍCH PRACÍ OD ROKU 2014

RESEARCH ON FOREIGN LANGUAGE LEARNING AND TEACHINGIN THE CZECH REPUBLIC: A REVIEW OF BOOKS AND DOCTORAL THESES SINCE 2014

Hana Voňková[1], **Kateřina Vlčková**[2], **Ondřej Papajoanu**[1]

[1] The Anchoring Center for Educational Research, Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

[2] Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Prezentujeme přehledovou studii výzkumu učení a vyučování cizích jazyků (CJ) publikovaných v ČR mezi lety 2014 a 2021. V národní databázi *Informační systém výzkumu, vývoje a inovací* (IS VaVaI) jsme vyhledali všechny odborné knihy pro oblast pedagogiky (cca. 820), které jsme kódovali dle relevance k tématu učení a vyučování CJ (N = 28). Z databáze *Thesis* jsme vybrali analogickým způsobem 56 relevantních rigorózních a disertačních prací. Vybrané publikace se zaměřovaly především na nejrozšířenější jazyky v ČR (angličtinu, němčinu, ruštinu, francouzštinu) a oblast didaktiky cizího jazyka, zejména z perspektivy učitele.

Klíčová slova: *systematická přehledová studie, výzkum učení a vyučování cizích jazyků, Česká republika*

Abstract

We present a review study of research on foreign language (FL) learning and teaching that was published in the Czech Republic between 2014 and 2021. We did an exhaustive search of books in the domain of education in the *Research, Development and Innovation Information System* database (ca. 820), which we coded for relevance to FL learning and teaching (N = 28). In an analogous

manner, we selected 56 relevant doctoral theses from the *Thesis* database. The publications focused mainly on the most popular foreign languages taught in the Czech Republic (English, German, Russian, French) and on the area of didactics, especially from the teacher's perspective.

Keywords: *systematic review study, research on foreign language learning and teaching, the Czech Republic*

1 ÚVOD

V tomto příspěvku uvádíme přehled současného zaměření odborných knih a rigorózních a disertačních prací v oblasti učení a vyučování cizích jazyků (CJ), které byly publikovány v České republice v letech 2014 až 2021.

2 TEORIE

Výzkum vyučování a učení se CJ má v ČR dlouhou tradici a je realizován vícero institucemi. Je také součástí doktorských programů. Ročně jsou v ČR publikovány desítky výzkumných studií a odborných knih evidovaných v *Informačním systému výzkumu, vývoje a inovací* (IS VaVaI). Disertační práce bývají archivovány v repozitářích univerzit a částečně též v databázi *Thesis* k vyhledávání plagiátů. Publikovány byly také přehledy témat, metod a zjištění českého výzkumu v oblasti výuky CJ (např. Píšová, & Hanušová, 2011; Tůma, & Píšová, 2013). Na tyto přehledové studie navazujeme.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Odborné knihy jsme vyhledávali v databázi *IS VaVaI*. Vyhledány byly všechny knihy mezi lety 2014 a 2021 klasifikované pod oblast pedagogiky – jedná se o kompletní soubor knih v této oblasti. Klasifikace výzkumných oblastí se mezi lety 2014 a 2021 změnila, učinili jsme tedy dvě nezávislá vyhledávání – jednak dle původní klasifikace oborů (*AM - Pedagogika a školství*) a dle novější klasifikace oborů OECD (*Social Sciences, Education*). Našli jsme cca 450 odborných knih dle původní klasifikace a cca 370 knih dle klasifikace OECD. Všechny nalezené

odborné knihy jsme kódovali dle relevance k obecně vymezenému tématu učení a vyučování CJ. Na základě tohoto kódování jsme získali celkem 28 relevantních odborných knih. V databázi *Thesis* jsme vyhledávali rigorózní a disertační práce k učení a vyučovaní CJ z oblasti pedagogiky, speciální pedagogiky, jazyků, lingvistiky, psychologie, neurovědy a učitelské obory zaměřené na jazyky. Celkem jsme získali cca. 3500 záznamů. Po vyřazení duplicitních záznamů jsme práce kódovali co do jejich relevance k tématu výuky CJ. Na základě kódování bylo identifikováno 56 relevantních rigorózních a disertačních prací, u nichž jsme dále analyzovali jejich obsahové zaměření.

4 VÝSLEDKY

Odborné knihy se zaměřují především na didaktiku CJ – rozvoj CJ dovedností, interakci ve výuce, podmínky a metody výuky a vyučovací a učební metody, včetně CLIL. Dalšími klíčovými tématy jsou i výuka CJ pro specifické účely, např. v oblasti podnikového vzdělávání a také systém jazykového vzdělávání v ČR, včetně zaměření na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Z historického pohledu se publikace věnují i výuce němčiny v české škole. Většina doktorských prací řešila výuku z pohledu učitele, měření výsledků žáků či didaktických prostředků.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

V analyzovaných textech převážilo zaměření na výuku angličtiny, němčiny, ruštiny a francouzštiny, což reflektuje důraz na výuku těchto CJ v českých školách. Vybrané odborné knihy a disertace se také zaměřují na výuku češtiny jako druhého/cizího jazyka. Tematika užívání informačních a komunikačních technologií byla méně frekventovaná, v disertačních pracích je analyzován např. e-learning. Připravujeme další analýzy studií (např. odborných článků, kapitol v odborných knihách a konferenčních příspěvků) z IS VaVaI z oblastí pedagogiky, psychologie a lingvistiky a disertačních prací z repozitářů pedagogických a filozofických fakult mezi lety 2014 a 2021 v ČR. Budeme porovnávat zaměření těchto publikací s přehledem publikací v jiných zemích (např. Vlčková, 2011).

6 LITERATURA

Píšová, M., & Hanušová, S. (2011). Perspektivy výzkumu v didaktice cizích jazyků. In T. Janík (Ed.), *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference* ČAPV (s. 398–404). Masarykova univerzita.

Tůma, F., & Píšová, M. (2013). Trends in foreign language didactics research: A thematic analysis of PhD dissertations from the Czech Republic and abroad (2006–2012). *The New Educational Review, 34*(4), 125–138.

Vlčková, K. (2011). Tematické a metodologické zaměření aktuálního výzkumu učení a vyučování cizím jazykům ve světě: Analýza studií z nejvýznamnějších časopisů. In M. Píšová, V. Janíková, S. Hanušová, a kol. (Eds.), *Metodologické otázky výzkumu výuky cizích jazyků* (s. 25–34). Masarykova univerzita.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu GAČR *Analýza determinantů sebehodnocení znalostí anglického jazyka a motivace k učení se anglickému jazyku u českých žáků nižšího sekundárního stupně* (20-05484S). Autorky děkují za podporu.